

Pedagogika zabawy jako metodyka pracy z grupą

Pedagogika zabawy to pomocnicza metodyka pracy z grupą, symboliczne określenie metodycznych poszukiwań. Jej celem¹ jest dostarczenie osobom, pracującym z różnymi grupami wiekowymi, rozmaitych pomysłów, umożliwiających świadomą, kreatywną, prowadzącą do twórczych rozwiązań pracę z uczestnikami grupy, metod oddziałujących na sferę emocjonalną człowieka, sprzyjających ujawnieniu pozytywnych uczuć. Różnorodne propozycje interakcji w grupie w celu ułatwienia kontaktu między uczestnikami, ale także każdego z samym sobą, umożliwiają odkrywanie samego siebie, swej wartości jako człowieka, swoich zalet i predyspozycji, służą akceptacji swoich możliwości i ograniczeń (także fizycznych) i sprzyjają rozwojowi społecznemu, wzmacniając poczucie akceptacji i bezpieczeństwa. Metody są tak dobrane, aby wyzwalały aktywność i zaangażowanie uczestników przy realizacji wspólnych celów, jakie przyjmuje grupa², a także ułatwiały wymianę myśli i odczuć bez lęku przed oceną ze strony innych. Ma to sprzyjać m.in. uświadomieniu sobie i zrozumieniu konkretnego problemu i wspólnemu poszukiwaniu jego rozwiązań, a także przekazywaniu określonych treści i uczeniu się.

Pedagogika zabawy rozwinęła się w latach 70. XX wieku w Stanach Zjednoczonych, Niemczech i Austrii. Była wynikiem rozwoju myśli pedagogicznej czerpiącej z wielu źródeł – idei i kierunków w psychologii i pedagogice, wynikiem poszukiwań dróg wspierania rozwoju człowieka, polepszania komunikacji interpersonalnej oraz integracji grupy; opierała się na praktycznych doświadczeniach nauczycieli i wychowawców. Austriacki pedagog, Toni Wimmer, podaje trzy najważniejsze – według niego – źródła pedagogiki zabawy:

- „animacja” z krajów łacińskich, wolna i polityczna sztuka teatralna, teatr uliczny, teatr improwizacji, komedia dell’arte, „animatione” (Włochy) i „animation culturelle” (Francja);
- ruch „New games” (Bill Michaelis, USA) z zasadami: „baw się fair”, „baw się intensywnie”, „nie rób nikomu przykrości”, zabawa młodzieży i dorosłych w dużych grupach;

¹ Por.: Z. Zaorska, *Pedagogika zabawy – metodyka pracy z grupą* (w:) *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Wybór tekstów drukowanych w „Kropki” w latach 1992 – 1994*, wybór i redakcja E. Kędzior-Niczyporuk, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2003.

² Por.: Z. Zaorska, *Sztuka zabawy*, „Carpe diem” 1998, nr 4.

– terapia jednostkowa i grupowa określone jako młoda nauka socjalna i jako droga do społecznego samodoświadczenia³.

Sama pedagogika zabawy nie jest teorią, nawiązuje do teorii psychologii humanistycznej i pedagogiki postaci (Gestalt). Próbuje przełożyć założenia teoretyczne współczesnej humanistyki na propozycje takich sytuacji, w których uczestnicy mogliby rozwijać swoje najlepsze cechy. Siłą przewodnią jest tu bowiem wiara w człowieka, w potencjał jego twórczych możliwości, w jego zdolność uczenia się w oparciu o własne doświadczenia. Jednostka traktowana jest jako niepodzielna całość (koncepcja holistyczna), ważne są jej emocje, uczucia, dotychczasowe doświadczenia. Większość interakcji między prowadzącym a członkami grupy (nauczycielem a uczniami) zachodzi w sposób interpersonalny. Każdy jest zachęcany do przyjęcia odpowiedzialności za to, co robi. Uwaga koncentruje się na świadomości siebie w sytuacji „tu i teraz”, terażniejszości własnego przeżycia, doświadczenia. Uczestnicy uczą się w ten sposób, że to, czego doświadczają, odczuwają, jest czymś realnym, prawdziwym, że to właśnie powinno być materiałem, bazą do podejmowania dalszych decyzji i wyborów⁴.

Omawiana metodyka „czerpie z bogatego zasobu ludzkich doświadczeń na polu prostej, spontanicznej zabawy. Ta najprostsza w swych regułach aktywność, z pozoru jedynie dziecięca, może stać się cennym działaniem z punktu widzenia pedagogicznego. Zyskuje inną rangę, nie pełni już roli »wypełniacza« czasu wolnego, lecz staje się impulsem do kreowania atmosfery działania i sprzyja skutecznej komunikacji pomiędzy członkami społeczności, uczy, jak wyrażać emocje”⁵. Zabawa staje się metodą pracy, sposobem na ożywianie grupy i budowanie klimatu współpracy. „Zabawa w tym kontekście jest jedną z metod, dzięki którym człowiek może lepiej poznać swoje możliwości, zrozumieć motywy własnych działań i doświadczyć radości w kontakcie z drugim człowiekiem”⁶. Zabawa zaspakaja bowiem różne potrzeby człowieka: psychiczne, fizyczne, duchowe i społeczne. Przynosi radość i zadowolenie ze wspólnego odkrywania i przeżywania pewnych treści, stymuluje radosne i twórcze poznanie siebie nawzajem, ułatwia kierującemu świadome bycie z grupą. To przyjemnie spędzony czas, ale także jeden ze sposobów uczenia się siebie i świata. Dzięki

³ Por.: T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia osobiste*, „Grupa i Zabawa” 1998, nr 2.

⁴ Por.: Z. Zaorska, *Tło teoretyczne pedagogiki zabawy*, „Grupa i Zabawa” 1995, nr 1.

⁵ Z. Hofman, *O możliwościach wykorzystania pedagogiki zabawy w działaniach wychowawczych*, „Grupa i Zabawa” 2000, nr 1., s. 7.

⁶ G. Walczewska-Klimczak, *Czy pedagogika zabawy potrzebna jest bibliotekarzom?*, „Poradnik Bibliotekarza” 1999, nr 3., s. 4.

zabawie możemy nabywać określone umiejętności fizyczne, intelektualne i emocjonalne, rozwijać sprawność myślenia, pomysłowość, wzbogacać słownictwo, uczyć się ról społecznych. Zabawa stanowi także czynnik integrujący grupę – dzięki bogatym różnorodnym formom kontaktu mogą powstać lepsze relacje między uczestnikami działań. W tej metodyce zabawa jest rozumiana „jako droga interakcji, również z nie dającym się z góry ustalić wynikiem. Proces i przeżycia są istotne i zastępują metody zabawowe o wąskich regułach, z bezwarunkowo niezbędnymi, przewidywalnymi wynikami”⁷. Pedagog zabawy zdaje się „na interakcję, jest nauczającym w żywym procesie o często nieprzewidywalnym rozwoju i zaskakujących wynikach”⁸. Dlatego też tak ogromną wagę przykładają się w pedagogice zabawy do zachodzącego w trakcie spotkań procesu grupowego⁹, który powinien stanowić podstawę do planowania pracy z grupą. Scenariusze zajęć powinny być elastyczne, modyfikowane w zależności od potrzeb grupy, relacji zachodzących między jej członkami, panującego nastroju, towarzyszących działaniu emocji oraz kondycji psychicznej i fizycznej uczestników.

Anton Wimmer wymienia następujące cechy pedagogiki zabawy¹⁰:

- radość,
- wspólne odkrywanie i przeżywanie,
- pobudzanie do wspólnego wartościowego przeżywania zamiast zwalczania się i tworzenia zależności: zwycięzcy – zwyciężeni,
- angażowanie w gry wielorakości naszego umysłu i możliwości, wyrażania i kontaktowania się uczestników poprzez odczucia cielesne, ruch, taniec itp.,
- bezpośrednie kontakty nawiązywane według własnego uznania, pozyskiwanie członków innych grup zamiast wzajemnej obserwacji,
- kształtowanie postawy nauczyciela świadomego, twórczego, pobudzającego pracę, obecnego w klasie,
- sprzyjanie bogatym wzajemnym kontaktom zamiast sztywnym wzorcom porozumiewania się i obyczajów.

⁷ T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia...* op. cit., s. 4.

⁸ Tamże.

⁹ Na temat procesu grupowego można przeczytać m.in. w artykule: Z. Zaorska, *Jak pracować z grupą. Część II. Etapy pracy z grupą*, „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 2.

¹⁰ Por.: A. Wimmer, *Gry w szkole* (w:) *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Wybór tekstów...* op. cit.; T. Wimmer, *Pedagogika zabawy. „Nauka zmysłowa”* (w:) M. Thanhoffer, R. Reichel, R. Rabenstein, *Nauczanie kreatywne. Część 2. Uczniowie – nauczyciele – rodzice*, PSPZ KLANZA, Lublin 1997.

Pedagogika zabawy tworzy własne metody¹¹ bądź wybiera z szerokiego repertuaru znanych zabaw tylko takie, których reguły pozwalają na przestrzeganie takich zasad, jak:

- dobrowolność uczestnictwa,
- unikanie rywalizacji i uznanie pozytywnych przeżyć jako wartości,
- pobudzenie wszystkich poziomów komunikacji,
- wykorzystanie różnych środków wyrazu¹².

Dobrowolność uczestnictwa. Pedagodzy zabawy często odwołują się do pojęcia animacji, inaczej „ożywienia”. Ten styl prowadzenia grupy polega na sugestywnym zaproszeniu jej członków do wspólnego działania, jednocześnie bez stwarzania sytuacji przymusu. Prowadzący stara się dać uczestnikom szansę przeżycia czegoś nowego i wartościowego w kontakcie z innymi członkami grupy. Wychowawca staje się animatorem, który zaprasza, zachęca, stara się zainteresować, dając każdemu czas na podjęcie własnej decyzji, kiedy i z jakim zaangażowaniem włączy się w działania grupowe. Realizacja zasady dobrowolności uczestnictwa umożliwia odkrycie przez uczestników własnych autentycznych zachowań oraz sprzyja uczeniu się.

Unikanie rywalizacji i uznanie pozytywnych przeżyć jako wartości. Pedagogika zabawy uznaje przeżycie jako wartość i zdecydowanie unika bezsensownej rywalizacji, uczy współdziałania, współpracy, dostrzegania różnych mocnych stron wśród uczestników grupy, pozytywnie wzmacnia aktywność całej grupy, nie tylko jednostki. Prowadzący dba o atmosferę bezpieczeństwa zarówno psychicznego, jak i fizycznego. Dzięki temu łagodzi niepokój przed oceną, przed przegraną i wzmacnia motywację do podejmowania wysiłku. Działa w oparciu o uczucia pozytywne, preferując zdobycie pozytywnego doświadczenia lub doznania w trakcie pracy w grupie i z grupą, jako że stanowią one potężny czynnik rozwoju – jeżeli człowiek dobrze się czuje, to chce mu się tworzyć, działać i rozwijać.

Pobudzenie wszystkich poziomów komunikowania się. Pedagogika zabawy zwraca uwagę na wszystkie poziomy komunikacji. Proces komunikowania się często bywa porównywany do góry lodowej. Dwie trzecie ukryte są zwykle pod wodą – to sfera naszych emocji i przeżyć, inaczej poziom emocjonalny. Jedna trzecia góry lodowej, widoczna ponad wodą, odpowiada rzeczowym kontaktom w komunikacji międzyludzkiej (poziom rzeczowy). Im człowiek starszy, tym bardziej w kontaktach z innymi ogranicza się do wymiany informacji;

¹¹ Stosowane są tu zamiennie określenia: zabawa, gra, metoda, technika.

¹² Por.: Z. Zaorska, *Pedagogika zabawy – metodyka...* op. cit.

o uczuciach dorośli mówią raczej rzadko. Tymczasem blokada emocji obniża aktywność człowieka i ogranicza jego autentyczność. Jeśli przyjmiemy, że w procesie uczenia się ważne są uczucia, przeżycia, to zadaniem pedagoga jest odwoływanie się do tych przeżyć, a nie tylko do informacji. Treści kształcenia przyjmowane są bowiem zawsze w zależności od emocji, jakie im towarzyszą, a zwłaszcza od dotychczasowego doświadczenia i kontaktów w grupie. „Uświadomienie sobie tego ułatwia akceptację różnorodności odczuć uczestników. Każdy z nich ma bowiem inne doświadczenia, inne skojarzenia, inne nastawienie do tego, co grupa podejmuje, inaczej też odczuwa swoje miejsce w grupie, ma większe lub mniejsze poczucie pewności siebie, inne towarzyszą mu lęki i obawy”¹³.

Wykorzystanie różnych środków wyrazu. Tym, co odróżnia pedagogikę zabawy od tradycyjnych metod pracy grupowej, jest włączenie do procesu komunikacji wszystkich dostępnych ludziom środków wyrazu, czyli rozmowy, ekspresji ciała (taniec, ruch), malowania, odgrywania ról, gestu, pantomimy, śpiewu, wykorzystania masek, charakteryzowania się itp. Zasada ta oznacza przekazywanie treści oraz wywoływanie emocji poprzez oddziaływanie na różne zmysły. Różnorodne środki wyrazu ułatwiają komunikację w grupie, a także ekspresję. Dzięki temu, że oddziałują one na różne zmysły, przekaz treści staje się bardziej elastyczny, każdy uczeń może znaleźć odpowiedni dla siebie sposób ich przyswajania, a nauczyciel odpowiedni dla siebie sposób ich przekazu.

Dobrze przygotowane i przeprowadzone zabawy:

- są zaplanowane i celowe;
- są ukierunkowane na potrzeby uczestników, a nie prowadzącego;
- odbywają się w atmosferze bezpieczeństwa, akceptacji i przyjaźni;
- są nastawione na wspólne działanie, a nie na rywalizację, na dawanie radości z wyników grupy, a nie z przegranej innych uczestników;
- są bardziej różnorodne niż monotematyczne;
- są twórcze, a nie odtwórcze;
- dopuszczają zmiany, odrzucając sztywne reguły,
- poszerzają horyzonty myślenia.

¹³ Tamże, s. 19.

Pedagogika zabawy wykorzystuje urozmaicony zestaw propozycji, które mogą ożywić pracę z grupą. Zofia Zaorska wyodrębnia następujące rodzaje zabaw, stosowanych w tej metodyce¹⁴:

1. Zabawy ułatwiające wejście w grupę, poznanie nowego otoczenia, poznanie imion, powierzchownych cech osób, z którymi rozpoczynamy naukę, pracę czy zajęcia w czasie wolnym.
2. Zabawy rozluźniające, odprężające, wykorzystujące ruch, taniec, gest, likwidujące napięcie mięśni i napięcie psychiczne. Mogą być one stosowane przy rozpoczęciu pracy grupowej i w przerwach, a także w zależności od potrzeb grupy.
3. Zabawy ułatwiające wprowadzenie tematu, pozwalające poznać odczucia, doświadczenia, potrzeby i oczekiwania poszczególnych członków grupy.
4. Metody określane czasami jako gry dydaktyczne, a polegające na sposobie przedstawienia danych treści w formie zagadkowego problemu i poszukiwania rozwiązań według proponowanych reguł; ich istotą jest prowokowanie do twórczego myślenia.
5. Metody wymiany myśli, gry dyskusyjne, których celem jest poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytanie, analizowanie danego problemu z różnych stron, z wykorzystaniem doświadczenia i wiedzy uczestników, wymiana poglądów, zadawanie pytań, wysuwanie własnych argumentów i słuchanie cudzych. Pozwalają one na uporządkowaną dyskusję, nawet z bardzo dużymi grupami.
6. Metody ułatwiające przekaz informacji zwrotnej, sygnalizujące indywidualną reakcję i odczucia poszczególnych uczestników, ich potrzeby i oczekiwania.
7. Zabawy fabularyzowane, przebiegające według scenariusza – są to propozycje, w których mogą brać udział duże grupy. Poświęcone są realizacji określonego tematu i opierają się na aktywnej, twórczej pracy (współpracy) uczestników.
8. Zabawy umożliwiające samoocenę, poznanie własnej hierarchii wartości, własnych spontanicznych zachowań.
9. Metody animacji dużych grup, umożliwiające wszystkim wspólną, aktywną zabawę, bez podziału na bawiących się i obserwatorów, bez ośmieszającej rywalizacji, przypadkowych wygranych i kilku zwycięzców.

Istotną formą pracy w pedagogice zabawy, zwłaszcza w kształceniu animatorów, jest warsztat, podczas którego wykorzystuje się wszystkie zasoby grupy w celu wykształcenia umiejętności praktycznych jej członków. „Jego specyfika polega na różnorodności

¹⁴ Por.: Z. Zaorska, *Pedagogika zabawy – metodyka...* op. cit.; Z. Zaorska, *Tło teoretyczne...* op. cit. Przykłady metod można znaleźć w publikacjach Wydawnictwa KLANZA – patrz: bibliografia.

propozycji, dużej aktywizacji uczestników i wyzwaniu ich zaangażowania emocjonalnego. Uczenie warsztatowe jest to uczenie przez doświadczenie, ćwiczenie i rozwijanie umiejętności (...). Zajęcia są skonstruowane w sposób, który dostarcza uczestnikom maksymalnie dużo możliwości i szans nawiązania kontaktów interpersonalnych. Wzajemne ich oddziaływanie sprawia, że motywują się nawzajem. Podczas zajęć osoba prowadząca nie jest głównym źródłem informacji, tworzy ona jedynie sytuację, w której uczestnicy mogą zdobyć doświadczenie i wiedzę¹⁵. Aby naprawdę poznać, „poczuć”, czym jest pedagogika zabawy, należałoby wziąć udział w szkoleniach warsztatowych (najlepiej długoterminowych), podczas których nie tylko poznaje się praktycznie metody pracy z grupą, ale również – co jest niezwykle ważne – doświadcza procesu grupowego. Wprowadzanie bowiem do pracy z grupą metod pedagogiki zabawy bez świadomości zachodzących podczas spotkań procesów grupowych może spowodować, że tak naprawdę nie osiągniemy zamierzonych celów¹⁶.

W pedagogice zabawy bardzo ważna jest sylwetka prowadzącego (animatora)¹⁷. Głównym zadaniem prowadzącego zajęcia z grupą jest stworzenie jak najlepszych warunków do tego, aby pozytywne cechy, drżące w każdym z nas, mogły się jak najpełniej ujawnić. „Takie warunki kreuje nauczyciel-pedagog, którego najmocniejszą stroną jest wrażliwość, przejawiająca się empatycznym rozumieniem uczuć wychowanka. Ciepło, bezwarunkowa akceptacja, otwartość i autentyczność nauczyciela decydują o jakości kontaktów i relacji pomiędzy uczestnikami działań aktywnych, zwanych pedagogiką zabawy”¹⁸. Pedagogika zabawy jest nie tylko zbiorem metod, ale pewną filozofią myślenia, którą powinien przyjąć dobry pedagog, żeby stworzyć grupę twórczą, zintegrowaną, opierającą się na zasadach komunikacji i wzajemnego zaufania. Prowadzący, przejmując na siebie cechy animatora działań – raczej zaprasza do wspólnej zabawy, niż rozdziela role, pobudza, a nie steruje, obserwuje, a nie ocenia, pozwala wybierać, a nie sam wybiera, zostawia grupie swobodę działania. Nauczyciel, stosujący metody pedagogiki zabawy, nie przekazuje gotowych treści, ale organizuje samodzielne poszukiwania uczniów. Styl prowadzenia grupy w pedagogice zabawy wyraża się sugestywnym zaproszeniem uczestników (dzieci, młodzieży czy dorosłych) do wspólnej pracy i zabawy, bez stosowania presji, przymusu, zaś dobór metod

¹⁵ Z. Zaorska, E. Sarzyńska, *Warsztat jako forma kształcenia dorosłych (Na przykładzie działalności Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA)* (w:) *Edukacja dorosłych. Teoria i praktyka w okresie przemian*, pod red. J. Sarana, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000, ss. 165–166.

¹⁶ Por.: tamże.

¹⁷ Por.: T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia...* op. cit.; Z. Hofman, *O możliwościach wykorzystania...* op. cit.

¹⁸ Z. Hofman, *O możliwościach wykorzystania...* op. cit., s. 7.

i tematyka zajęć są dostosowane do potrzeb i oczekiwań grupy oraz biegu wydarzeń i zachodzących w grupie procesów.

Metodyka ta – poprzez zastosowanie animacji – dąży do poprawy komunikacji między wychowawcą a wychowankiem w procesie uczenia się – nauczania. Istotna jest zmiana postawy nauczyciela ze stojącego wyżej pedagoga, stosującego nakazy i zakazy, wszystko wiedzącego, na kogoś, kto jest przyjacielem dziecka pomagającym mu odnaleźć drogę do zrozumienia zjawisk i zdarzeń, jednocześnie samemu się ucząc i rozwijając. Już Janusz Korczak wyraźnie precyzował postawę nauczyciela, pisząc: „Bądź sobą, szukaj własnej drogi. Poznaj siebie, zanim zechcesz dzieci poznać. Zdaj sobie sprawę, do czego jesteś zdolny, zanim dzieciom poczniesz wykreślać zakres ich praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim”¹⁹.

Wiele zalet w prowadzeniu grupy metodami pedagogiki zabawy ma model pracy ze współprowadzącym. Model taki może znacząco wpływać na jakość i efektywność podejmowanych działań. Ciekawe przemyślenia na ten temat zawarła w swoim artykule „Model pracy ze współprowadzącym w kierowaniu grupą”²⁰ Małgorzata Marcinkowska, pedagog, trener PSPiA KLANZA.

Metody pedagogiki zabawy pomagają uczestnikom zajęć pełniej dostrzegać sferę emocjonalną człowieka, dostrzegać i doceniać różnorodność członków grupy, wynikającą z ich różnych doświadczeń, zdolności, umiejętności, wrażliwości, wyobraźni czy wiedzy. Sytuacje stwarzane w trakcie zabawy uczą wypowiedziania swoich uczuć na forum publicznym i poszanowania uczuć innych. Dzięki rozwijaniu wzajemnych kontaktów i uczeniu poszanowania indywidualnych cech, umiejętności i doświadczeń wszystkich członków grupy lepiej przebiega współpraca i łatwiej rozwiązywać różne, nawet trudne problemy. Spostrzeżenia osób pracujących metodami pedagogiki zabawy, w tym także moje własne, potwierdzają nieoceniony wpływ tych metod na funkcjonowanie grupy. G. E. Skonieczna (na podstawie obserwacji grupy w wieku młodszoszkolnym) wymienia następujące korzyści płynące ze stosowania tej metodyki:

1. Następuje pełna integracja grupy.
2. Między członkami zespołu ustalają się partnerskie stosunki.

¹⁹ J. Korczak, *Myśli*, PIW, Warszawa 1987, s. 12.

²⁰ Zob.: M. Marcinkowska, *Model pracy ze współprowadzącym w kierowaniu grupą* (w:) M. Thanhoffer, R. Reichel, R. Rabenstein, *Nauczanie kreatywne. Część 2...* op. cit.

3. Grupa jest zdyscyplinowana bez stosowania tzw. ostrych form dyscyplinujących, gdyż stosuje przyjęte przez siebie normy i zasady.
4. Każdy członek grupy wypowiada swoje zdanie bez obawy przed ośmieszeniem.
5. Nie ma strachu, że ktoś zostanie wyśmiany, źle oceniony, bo ocenianie nie istnieje.
6. Brak jest rywalizacji między uczestnikami grupy.
7. Dzieci są otwarte, komunikatywne, twórcze, aktywne.
8. W wolnym czasie same bawią się w poznane zabawy, bez stosowania przymusu.
9. Zostają zburzone bariery i obawy przed mówieniem z wyobraźni, gdyż jest ona podstawą działań twórczych, ponadto rozwija się doskonale.
10. Następuje znaczny rozwój w sferze umuzykalniania, dzięki na przykład tańcom integracyjnym.
11. W naturalny sposób, wzajemnie się uzupełniając, jest rozwijana percepcja i integracja słuchowo-wzrokowo-ruchowa, bez stosowania nacisku i nakładania obowiązku dodatkowych ćwiczeń; są one wykonywane dobrowolnie w formie zabawy.
12. Zauważalny jest wysoki poziom tolerancji, akceptacji siebie i innych, wyrozumiałości, a także samodzielności i inicjatywy własnej we wszelkich działaniach.
13. Dzieci wykazują dużą cierpliwość w wykonywaniu działań indywidualnych i zbiorowych.
14. Następuje także pełna integracja z rodzicami i nauczycielem²¹.

Pedagogika zabawy to niewątpliwie skuteczna metodyka pracy z grupą. Atrakcyjna, niecodzienna, dostarcza bogatego repertuaru metod i technik aktywizujących. Zajęcia z pedagogiki zabawy to zorganizowane działania, podporządkowane określone mu celowi (np. terapeutycznemu, edukacyjnemu, wychowawczemu) i ze względu na ten cel dobierane są różne metody pedagogiki zabawy. Działania animacyjne są bardzo uniwersalne – adresowane są do wszystkich grup wiekowych i o różnym stopniu sprawności²². Metody pedagogiki zabawy wykorzystywane są przez nauczycieli przedszkola, szkół różnego typu, nauczycieli akademickich, pedagogów, psychologów, wychowawców, bibliotekarzy, pracowników socjalnych, animatorów kultury, instruktorów teatralnych, osoby pracujące z niepełnosprawnymi lub seniorami, liderów grup młodzieżowych, instruktorów harcerskich. Z powodzeniem stosuje się je w organizacji czasu wolnego, np. podczas dużych imprez plenerowych, w nauczaniu, zajęciach o charakterze wychowawczym, profilaktycznym, psychoedukacyjnym, terapeutycznym.

²¹ Por.: G. E. Skonieczna, *Czy to jest tylko zabawa?*, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 7.

²² Zob.: Z. Zaorska, *Dodać życia do lat. Materiały metodyczne ułatwiające organizację różnych form aktywności wśród osób starszych oraz w grupach wielopokoleniowych*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1997.

Pedagogika zabawy proponuje sytuacje sprzyjające rozwojowi społecznemu: doświadczanie odpowiedzialności za drugiego człowieka, samodzielne podejmowanie decyzji, współpracę w grupie. Uznając za wartość pozytywne przeżycie, służy rozwojowi umiejętności spostrzegania, nazywania i wyrażania swoich uczuć, a także komunikowania się z innymi. Techniki pedagogiki zabawy stwarzają możliwość ustalania reguł i zasad postępowania dla grupy i dla każdego rodzaju zajęć oddzielnie. Wspólnie ustalone reguły gry, normy zachowania i ich przestrzeganie przygotowują dzieci i młodzież do społecznego funkcjonowania. Dlatego **wykorzystuje się opisywaną metodykę w wychowaniu społecznym, obywatelskim, w wychowaniu do demokracji**²³. Jak podkreśla niemiecki pedagog, Ulrich Baer, pedagogika zabawy „świadoma jest wytyczonych sobie celów i przekazywanych wartości. W przypadku pedagogiki zabawy ani rodzice, ani wychowawcy, ani nauczyciele nie mogą uchylać się od podejmowania decyzji o charakterze moralnym. Pedagogika zabawy pozbawiona wartości nie jest bowiem możliwa”²⁴.

Urozmaicony zestaw metod, jaki proponuje pedagogika zabawy, może **ożywić tradycyjne nauczanie, ułatwić proces uczenia się** – w myśl zasady: „Powiedz mi, a zapomnę! Pokaż mi, a zapamiętam! Pozwól mi działać, a zrozumiem!”. Nauczyciel zachęca uczniów do aktywności poprzez wywołanie zaskoczenia, zaciekawienie, odwołanie się do doświadczeń, sprzyjanie wspólnemu okrywaniu i próbom – praca jest wówczas bardziej efektywna i przyjemna²⁵.

Pedagogika zabawy, w której osobiste przeżycie i kreatywność odgrywają szczególną rolę, może być **przydatna w edukacji kulturalnej**. Dostarcza metod, które umożliwiają emocjonalny, a nie tylko intelektualny odbiór kultury i jej wytworów, wykorzystując przy tym różnorodne zmysły. Zachęca do uzewnętrzniania wrażeń, wymiany osobistych doświadczeń za pomocą kreatywnych środków wyrazu, stwarza możliwość doświadczania własnej twórczości. Nauczyciel-animator ma umożliwiać, inspirować i wspierać świadome, twórcze współkształtowanie otoczenia, do czego potrzebne jest otwarcie się na nowe

²³ Zob.: U. Baer, *Gry dyskusyjne. Materiały pomocnicze do pracy z grupą*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1997.

²⁴ *O znaczeniu pedagogiki zabawy albo: czy zabawa jest związana z moralnością?* (wywiad z Ulrichem Baerem), „Grupa i Zabawa” 1997, nr 3., s. 5. Por. też: T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia...* op. cit.

²⁵ Zob.: M. Thanhoffer, R. Reichel, R. Rabenstein, *Nauczanie kreatywne. Część 1. Podstawy i metody nauczania całościowego*, PSPZ KLANZA, Lublin 1996 oraz M. Thanhoffer, R. Reichel, R. Rabenstein, *Nauczanie kreatywne. Część 2...* op. cit.

pomysły, projekty, inicjatywy, nowe rozwiązania. Podmiotowe podejście do jednostki w pedagogice zabawy stwarza szansę na kształtowanie osobowego modelu kultury, na wspieranie własnego rozwoju uczestników oraz przygotowanie ich do dialogu i współpracy z innymi²⁶.

Pedagogika zabawy może wzbogacić i urozmaicić również **pracę z czytelnikiem**. Dysponuje wieloma propozycjami, które mogą być wykorzystywane jako metody uzupełniające zajęcia biblioteczne i biblioterapeutyczne. Na ich podstawie tworzone mogą być scenariusze zajęć zawierające różne formy aktywności. Bibliotekarz może dostosować metody pedagogiki zabawy do konkretnych książek z literatury dla dzieci i młodzieży oraz tradycyjnych zajęć tematycznych. Szczególnie przydatne są na przykład zabawy relaksacyjne, gry dyskusyjne, zabawy fabularyzowane, a także metody integracyjne²⁷.

Wielorakość propozycji metodycznych, przemiany społeczne, potrzeby rynku sprawiły, że zaczęły wyodrębniać się węższe – nazwijmy to – specjalizacje. Anton Wimmer wymienia: **pedagogikę kształtowania** (jej tematem jest oddziaływanie osobowości pedagoga na sukces w pracy), **pedagogikę teatru**, **pedagogikę tańca**, **pedagogikę przeżyć** (wpływ kontaktu z przyrodą i grupą społeczną oraz walki z własnymi granicami i oporami na kształtowanie osobowości), **pedagogikę czasu wolnego** i **pedagogikę systemową** (zajmującą się systemem, jakim jest grupa, i wzajemnym oddziaływaniem między uczestnikami, procesami, tematem i myślami)²⁸. Wyróżnić możemy także **pedagogikę ruchu**, obejmującą: gry i zabawy rozluźniające, taniec twórczy, ruch sceniczny i grę pantomimiczną (teatr ruchu), sport zespołowy i ruch na świeżym powietrzu, walkę *fair* (odczucia ciała), układanie i modyfikowanie tańców, improwizowanie piosenek i tekstów, animację grup podczas festynów i imprez²⁹. W ostatnim czasie z powodzeniem rozwija się w Polsce **pedagogika cyrku**, która jest popularnym sposobem edukacji na zachodzie Europy. „Pedagogika cyrku uczy zarówno dzieci, jak i dorosłych różnych zabaw oraz umiejętności cyrkowych. Nabywanie sprawności podnosi poziom samozadowolenia, samorealizacji oraz pewności siebie wśród dzieci zagubionych, nieśmiałych lub w różny sposób zaniedbanych.

²⁶ Por.: E. Kędzior-Niczyporuk, *Wprowadzenie* (w:) *Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej*, pod red. E. Kędzior-Niczyporuk, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2006.

²⁷ Por.: G. Walczewska-Klimczak, *Czy pedagogika zabawy...* op. cit.

²⁸ Por.: T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia...* op. cit.

²⁹ Por.: G. Reichel, R. Rabenstein, M. Thanhoffer, *Grupa i ruch*, AGB – CAK, Warszawa 1994.

Żonglowanie, na przykład, jest jedną z metod poprawy koncentracji i koordynacji ruchu, a co za tym idzie – wyników w nauce”³⁰.

Użycie tutaj określenia *pedagogika*, np. pedagogika teatru, pedagogika ruchu, jest symboliczne, gdyż – podobnie jak pedagogika zabawy – nie są to subdyscypliny pedagogiczne. Niemniej jednak termin ten – moim zdaniem – podkreśla, że mamy tu do czynienia z propozycjami rozwiązań praktycznych wynikających z pewnej filozofii edukacji, ściśle powiązanej z przyjętymi założeniami teoretycznymi. „Działać pedagogicznie oznacza ponosić odpowiedzialność. Wszystkie metody (zabawy), które znajdują zastosowanie, mają posłannictwo, przekazują wartości, tworzą postawy i wywierają na uczestników (bawiących się) określony wpływ. Podstawą pracy pedagogicznej jest obraz człowieka, w naszym rozumieniu pedagogiki zabawy – obraz emancypacyjny, akceptujący i wspierający indywidualność, pobudzający do radości życia, kreatywności i promujący społeczną odpowiedzialność”³¹.

Do upowszechnienia metod pedagogiki zabawy w Polsce przyczyniła się dr Zofia Zaorska z Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Dr Z. Zaorska uczestniczyła w warsztatach pedagogiki zabawy w Wiedniu; nawiązała wówczas współpracę z austriackim stowarzyszeniem animatorów Arbeitsgemeinschaft für Gruppen-Beratung (AGB), której owocem było przeniesienie pedagogiki zabawy na grunt polski. Poniżej krótki przegląd historii KLANZY³².

Z inicjatywy dr Zofii Zaorskiej na początku **listopada 1990 r.** przy Młodzieżowym Domu Kultury „Vetter” w Lublinie powołano Klub Animatora Zabawy. Funkcjonował on przez dwa lata. Do klubu należeli studenci, nauczyciele. Formy pracy klubu to: cotygodniowe warsztaty metodyczne oraz organizacja imprez dla dzieci, młodzieży i dorosłych. W kwietniu 1991 r. zorganizowano I kurs wstępny z pedagogiki zabawy dla chętnych z całej Polski, a w sierpniu I Letnią Szkołę Animatorów, na której zajęcia prowadzili austriaccy pedagogowie zabawy: Toni

³⁰ *Pedagogika fascynacji. Wywiad z Udo Unglaublich i Ilją Landsberg, pedagogami cyrku* (wstęp: Agnieszka Kawka), „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 2., s. 14. Zob. też: A. Król, *Pedagogika cyrku w edukacji dzieci i młodzieży*, „moj@klanza.org.pl” 2007, nr 1.; B. Arabska, *Zabawa w cyrk, czyli jak powstała dziecięca grupa cyrkowa „Fantazja”*, „Grupa i Zabawa” 1998, nr 1.; M. Cicholska-Rochna, *Warsztaty cyrkowe jako jedna z propozycji pedagogiki zabawy* (w:) *Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej...* op. cit.

³¹ T. Wimmer, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia...* op. cit., s. 4.

³² Zob. więcej: Z. Zaorska, *Pedagogika zabawy – inny styl wychowania*, „Credo” 1991, nr 2.; E. Kędzior, *Słów kilka o AGB, KLANZIE i KAP-ie – czyli skąd wzięła się „Kropla”*, „Kropla” 1992, nr 1.; *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Wybór tekstów...* op. cit., Rozdział V. *Kropla refleksyjna; Katalog jubileuszowy Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000; *Pedagogiczne inicjatywy KLANZY w latach 1995 – 2005*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2005; <http://www.klanza.org.pl>.

Wimmer i Michael Thanhoffer. To z pierwszych liter nazwy **Klub Animatora Zabawy** powstał skrót **KLANZA**.

W **październiku 1991 roku** Zofia Zaorska, podczas spotkania inaugurującego kolejny rok działalności KLANZY, powołała Klub Alternatywnych Pedagogów (KAP), pod patronatem TWWP. Miał on być miejscem spotkań absolwentów kursu wstępnego i innych warsztatów, osób zainteresowanych pedagogiką zabawy i animatorów KLANZY. KAP działał w latach **1991 – 1995**. Organizowano spotkania otwarte, na które zapraszano pedagogów podejmujących alternatywne działania, rozprowadzano najnowszą literaturę pedagogiczną, organizowano różne imprezy, wyjazdy na targi metodyczne oraz do ośrodków edukacji alternatywnej.

W **grudniu 1992 r.** ukazał się pierwszy numer „Kropli”, pierwszego czasopisma w Polsce poświęconego pedagogice zabawy. Zostało ono powołane – z mojej inicjatywy – przez grupę animatorów KLANZY i było przez nas redagowane do połowy roku 1994 (a ukazywało się do r. 1995). Została mi powierzona funkcja redaktor naczelnej dwumiesięcznika. Wydawcą było TWWP, oddział w Lublinie. „Kropla” stała się urzeczywistnieniem moich marzeń o propagowaniu pedagogiki zabawy tą właśnie drogą.

Spontaniczny rozwój zainteresowania pedagogiką zabawy spowodował rozszerzenie form pracy i odbiorców. Klub Animatora Zabawy przekształcił się w Studium Animacji KLANZA i w latach **1992–1994** działał pod patronatem Centrum Animacji Kultury w Warszawie. Coraz więcej osób na terenie całego kraju było związanych z KLANZĄ. Osoby te, współpracując ze sobą i wspólnie organizując działania, tworzyły grupy, na bazie których w późniejszych latach powstały struktury terenowe stowarzyszenia.

We **wrzeźniu 1994 roku** rozpoczęto prace nad utworzeniem samodzielnej organizacji, realizującej idee pedagogiki zabawy, i **21 listopada 1994 roku** zarejestrowano Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Zabawy KLANZA z siedzibą w Lublinie. Formalną działalność stowarzyszenie rozpoczęło **1 stycznia 1995 roku**.

Na początku **1995 roku** powstał też, pod moją redakcją, kwartalnik metodyczny „Grupa i Zabawa”, propagujący idee pedagogiki zabawy – była to kontynuacja „Kropli”. Wydawcą zostało nowo powstałe stowarzyszenie.

Od początku istnienia stowarzyszenie intensywnie rozwijało swoją działalność na terenie całego kraju. W **1995 roku** powstały pierwsze struktury lokalne KLANZY: Oddział Warszawski oraz koła w Krakowie i Jeleniej Górze.

W **lutym 1997 roku** Zarząd Główny powołał Wydawnictwo KLANZA, którego celem jest wydawanie pomocy metodycznych, książek i podręczników prezentujących propozycje działań edukacyjnych i animacyjnych polskich i europejskich pedagogów, bliskich idei KLANZY³³.

W **czerwcu 1998 r.** na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu przyjęto nową, aktualnie obowiązującą nazwę organizacji: Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA.

W **lipcu 2000 r.** powołano Centrum Szkoleniowe KLANZA – niepubliczną placówkę doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnopolskim, wpisaną do rejestru MEN.

W **roku 2002** nastąpiła reorganizacja czasopisma „Grupa i Zabawa” – powstały trzy zeszyty metodyczne, półroczniki: „Klanza w Zabawie i Edukacji Dzieci”, „Klanza w Szkole” i „Klanza w Czasie Wolnym”. Redaktorem naczelnym została Monika Ozimek (Ludian). W tej formie czasopisma KLANZY ukazywały się do roku 2006 (w ostatnim roku połączone w jeden półrocznik „Klanza w Edukacji”).

W **2004 roku** Stowarzyszenie KLANZA zostało zarejestrowane jako organizacja pożytku publicznego, zostało też laureatem VI edycji konkursu Pro Publico Bono.

Od **2006 roku** realizujemy program Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności „PROJEKTOR – wolontariat studencki”.

Pod **koniec 2007 roku** ukazał się pierwszy, promocyjny, numer elektronicznego czasopisma KLANZY, noszącego tytuł „moj@klanza.org.pl”³⁴.

³³ Zob.: <http://www.klanza.lublin.pl/sklep/>

³⁴ Zob.: <http://www.klanza.lublin.pl> oraz <http://www.klanza.lublin.pl/sklep/>

Swoją misję KLANZA sformułowała w następujących słowach: „Jesteśmy organizacją pozarządową, skupiającą osoby aktywne, poszukujące nowych rozwiązań zmierzających do zmiany rzeczywistości edukacyjnej. Wprowadzamy styl w nauczaniu, wychowaniu i animacji społeczno-kulturalnej, wyzwalamy aktywność własną uczestników w atmosferze współpracy i poszanowania podmiotowości. Uznajemy, że każdy człowiek ma potencjał twórczy i może się rozwijać”³⁵.

PSPiA KLANZA kieruje swoją ofertę do nauczycieli przedszkoli, nauczycieli nauczania początkowego, szkół podstawowych i gimnazjów, nauczycieli muzyki, tańca i plastyki, pedagogów szkolnych, wychowawców świetlic, internatów, pedagogów pracujących z osobami niepełnosprawnymi, animatorów kultury, instruktorów teatralnych, bibliotekarzy, pracowników socjalnych, katechetów i liderów grup dziecięcych i młodzieżowych.

„Celem Stowarzyszenia jest:

- 1) podnoszenie wiedzy, umiejętności i kultury pedagogicznej w społeczeństwie,
- 2) wspieranie i propagowanie inicjatyw pedagogicznych i kulturalnych,
- 3) propagowanie aktywizujących metod pracy z grupą,
- 4) tworzenie warunków do rozwoju różnym grupom dzieci, młodzieży i dorosłych, z uwzględnieniem ich specyficznych potrzeb, przy zastosowaniu metod pedagogiki zabawy i metod aktywizujących,
- 5) integracja działań różnych środowisk, grup społecznych w celu propagowania kultury pedagogicznej,
- 6) stworzenie systemu kształcenia liderów grup,
- 7) wspieranie prawnych inicjatyw związanych z ochroną praw dziecka, przeciwdziałaniem przemocy oraz pomoc dzieciom krzywdzonym i ich rodzinom”³⁶.

Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez:

- tworzenie programów edukacyjnych i kulturalnych, organizowanie działań animacyjnych, tworzenie i realizację programów profilaktycznych, psychoedukacyjnych i terapeutycznych opartych na metodach pedagogiki zabawy i metodach aktywizujących;
- organizowanie dla dzieci, młodzieży i dorosłych form spędzania czasu wolnego przy wykorzystaniu metod pedagogiki zabawy i metod aktywizujących, organizowanie i prowadzenie festynów i imprez dla małych i dużych grup;

³⁵ *O stowarzyszeniu – O nas*, <http://www.klanza.org.pl>.

³⁶ *Statut Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA*, <http://www.klanza.org.pl>.

- prowadzenie działalności szkoleniowej dla dorosłych, organizowanie kursów, warsztatów, konferencji, spotkań i targów metodycznych;
- realizację projektów adresowanych do różnych grup zawodowych, także poza granicami kraju;
- współpracę z różnymi organizacjami i placówkami w kraju i zagranicą, zajmującymi się szeroko rozumianą edukacją;
- obejmowanie patronatem placówek propagujących i realizujących cele statutowe stowarzyszenia;
- atrakcyjną ofertę dla wolontariuszy;
- wspieranie inicjatyw pedagogicznych na wschodzie Europy;
- realizację własnego planu wydawniczego.³⁷

Korzystając z obserwacji metod pracy w grupie w Austrii, Niemczech i w Polsce, animatorzy i trenerzy KLANZY stworzyli styl pracy, który można nazwać „**metodą KLANZY**”. Opisała ją dr Zofia Zaorska, inicjatorka i animatorka wielu działań w różnych środowiskach.

Podstawowe założenie metody KLANZY to holistyczna koncepcja człowieka oraz przekonanie o możliwościach rozwojowych każdej osoby, które rozwijają się najpełniej poprzez udział w pozytywnych zadaniach podejmowanych przez grupę. Dlatego też duże znaczenie przypisuje się umiejętności sprzyjania dobrym kontaktom oraz współpracy w grupie, która pomaga także w twórczym rozwiązywaniu problemów. Terenem działania animatorów KLANZY jest pedagogika, oddziaływania wychowawcze kierowane do wszystkich grup wiekowych, od dzieci po osoby starsze. Wychowanie łączone jest z samowychowaniem do wciąż zmieniających się sytuacji życiowych na drodze całego życia.

„Metoda KLANZY – według Z. Zaorskiej – to powtarzany sposób organizowania spotkań ludzi z uwzględnieniem:

1. Nawiązywania kontaktów prowadzącego z grupą i w grupie pomiędzy uczestnikami z wykorzystaniem zabaw integracyjnych. Dbłość o dobrą atmosferę – życzliwości, otwartości, akceptacji i szacunku dla każdego uczestnika spotkania.
2. Ustalania zasad pracy w grupie i wprowadzania ich, po akceptacji przez wszystkich.
3. Celowego wykorzystania przestrzeni, zwracania uwagi na estetykę otoczenia.

³⁷ Por.: Statut Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, <http://www.klanza.org.pl>.

4. Tworzenia warunków do uczenia się przez działanie, przeżywanie, odkrywanie. Animowanie do rozwiązywania problemu z pomocą metod aktywizujących.
5. Dbania o relaks, dobre samopoczucie uczestników i radosną atmosferę spotkań.
6. Wykorzystania tańca w grupie, ruchu, muzyki, zaskakujących sytuacji do wzmocnienia energii lub wyciszenia emocji.
7. Dbłości o przebieg procesu grupowego i stopniowanie emocji w każdym działaniu z wyraźnym początkiem i zakończeniem. Rzetelne wykorzystanie czasu przeznaczonego na spotkanie.
8. Stosowania informacji zwrotnych, zwracanie uwagi na znaczenie i umiejętność życzliwego przekazu własnych odczuć w danym czasie i miejscu. Podkreślanie dobrych cech i wskazywanie słabych nie w formie krytyki, ale informacji o spostrzeżeniach przydatnych do refleksji nad tym, co warto zmienić.
9. Doceniania każdego włożonego trudu, nie zapominanie o podziękowaniach, sympatycznym wręczaniu świadectw, zaświadczeń.
10. Wykorzystania różnych środków – prostych i łatwych do zdobycia, a umożliwiających twórcze działanie. Podkreślanie radości służy logo, umowny żółty kolor koszulek dla animatorów reprezentujących KLANZĘ na imprezach zewnętrznych, tańce dla grupy, a zwłaszcza *Specknerin* – angielski taniec kończący wiele działań, kolorowa chusta, którą wypromowaliśmy i do której opracowujemy zabawy. Sprawdzone w praktyce pomysły zajęć i imprez opracowywane są przez wydawnictwo KLANZA w formie poradników, pomocy dydaktycznych. Do szczególnie ważnych zaliczamy karty dialogowe udostępnione nam przez ich autora do rozpowszechniania. Promujemy także rekwizyty do aktywnych zabaw plenerowych.

Efektom stosowania naszej metody jest wzmocnienie potencjału człowieka, wzbudzenie chęci do doskonalenia i zdobywania umiejętności, chęć do pozytywnych zmian w rodzinie, środowisku zawodowym i środowisku życia³⁸.

Siedzibą Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA jest Lublin. Stowarzyszenie posiada kilkanaście struktur terenowych (oddziałów i kół) w całej Polsce oraz Centrum Szkoleniowe KLANZA (wraz z filiami), będące niepubliczną placówką doskonalenia nauczycieli. Przy PSPiA KLANZA działają sekcje tematyczne:

- Animacji Czytelniczej i Edukacji Medialnej (Wrocław),
- Animacji Grup Wielopokoleniowych (Lublin),

³⁸ <http://www.klanza.org.pl>.

- Artystyczna (Wrocław),
- Kreatywności (Warszawa),
- Książka – Terapia – Zabawa (Warszawa),
- Nauczania Zintegrowanego (Bogatynia),
- Plastyczna (Warszawa),
- Pracujących z Osobami Niepełnosprawnymi (Warszawa),
- Taneczna (Gdynia).

Ich celem jest poszerzanie oferty programowej stowarzyszenia (warsztaty specjalistyczne, cykle szkoleniowe, programy międzysekcyjne), kształcenie nowych animatorów oraz rozwój zawodowy członków sekcji.

Pedagogika zabawy została włączona do codziennej pracy w wielu placówkach oświatowych. Instytucje, które w szerokim zakresie realizują program pracy dydaktyczno-wychowawczej w oparciu o idee tej metodyki mogą ubiegać się o patronat Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA. W chwili obecnej w Polsce jest osiem placówek patronackich. Należą do nich przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja.

Więcej na temat działalności Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA można przeczytać na stronie internetowej stowarzyszenia: <http://www.klanza.org.pl>. Tam też można zapoznać się z ofertą Wydawnictwa KLANZA.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Animacja czytelnictwa dziecięcego. Koncepcja – doświadczenie – postulaty*, pod red. Joanny Papuzińskiej i Grażyny Walczewskiej-Klimczak, Książnica Płocka i Płockie Stowarzyszenie Przyjaciół Książek i Bibliotek, Płock 2005.
2. Arabska Beata, *Jak bawiąc, uczyć?*, „Wszystko dla Szkoły” 1996, nr 9.
3. Arabska Beata, *Zabawa w cyrk, czyli jak powstała dziecięca grupa cyrkowa „Fantazja”*, „Grupa i Zabawa” 1998, nr 1.
4. Baer Ulrich, *Gry dyskusyjne. Materiały pomocnicze do pracy z grupą*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
5. Bissinger-Ćwierz Urszula, *Muzyczna pedagogika zabawy w pracy z grupą. Poradnik metodyczny zawierający zbiór 150 zabaw z wykorzystaniem muzyki, plastyki, śpiewu i tańca z płytą CD i grą planszową dla pedagogów i animatorów kultury (również bez przygotowania muzycznego)*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2007.
6. Bissinger-Ćwierz Urszula, *Muzyka i ruch dla każdego (z płytą CD)*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2007.
7. Bissinger-Ćwierz Urszula, *Quizy muzyczne*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.

8. Bissinger-Ćwierz Urszula, Hofman Zdzisław, *Aktywne działania przez sztukę. Chopinowskie inspiracje muzyczne. Poradnik dla nauczycieli i animatorów kultury*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1999.
9. Bzowska Lucyna, Kownacka Renata, *Uczymy się, bawiąc. Klasa pierwsza. Propozycje bloków tematycznych, zabaw i metod aktywizujących w klasach I – III*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
10. Bzowska Lucyna, Kownacka Renata, *Uczymy się, bawiąc. Klasa druga. Propozycje bloków tematycznych, zabaw i metod aktywizujących w klasach I – III*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2006.
11. Bzowska Lucyna, Kownacka Renata, *Uczymy się, bawiąc. Klasa trzecia. Propozycje bloków tematycznych, zabaw i metod aktywizujących w klasach I – III*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.
12. Bzowska Lucyna, Kownacka Renata, Lorek Maria, Sowińska Anna, Gęca Ewa, Gęca Leszek, *Z zabawą i bajką w świecie sześciolatka* (z płytą CD), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
13. Bzowscy Lucyna i Mirosław, *Folkowa zabawa. Integracyjne formy polskich tańców ludowych, Część I* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.
14. Bzowscy Lucyna i Mirosław, *Folkowa zabawa. Integracyjne formy polskich tańców ludowych, Część II* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2005.
15. Chilińska-Karpowicz Elżbieta, Jaworska Agnieszka, *Mowa i zabawa. Program terapeutyczno-stymulacyjny dla dzieci z problemami w mówieniu* (z płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2005.
16. Domań Robert, *Metody pedagogiki zabawy w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym* (z płytą CD), Wydawnictwo PRZEDSZKOLAK, Lublin 2003.
17. Domań Robert, Iwona Biśto, Jolanta Kaszyca, *Tańce, pląsy i zabawy przy muzyce dla dzieci w wieku przedszkolnym* (z płytą CD) Wydawnictwo PRZEDSZKOLAK, Lublin 2003.
18. Fleming Irene, *Po prostu zaczynamy: praktyczne porady z zakresu pedagogiki zabawy*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 1999.
19. Gęca Ewa, Gęca Leszek, *Dobra zabawa – scenariusze imprez* (z płytą CD), Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie, Lublin 2003.
20. Gęca Leszek, *Tańce integracyjne w pracy z grupą. Część I* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.
21. Gęca Leszek, *Tańce integracyjne w pracy z grupą. Część II* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2004.
22. Gęca Leszek, Szpunar Jacek, *Tańczymy razem. Formy integracyjne i sceniczne wybranych tańców narodowych i regionalnych* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.
23. Gęcowie Ewa i Leszek, *Tańce, śpiewy i zabawy*, Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie, Lublin 2005.
24. „Grupa i Zabawa. Materiały Metodyczne”, kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 1995 – 2002.
25. Hofman Zdzisław, *O możliwościach wykorzystania pedagogiki zabawy w działaniach wychowawczych*, „Grupa i Zabawa” 2000, nr 1.
26. <http://www.klanza.org.pl>.
27. Kalinowska Irena, Sorsa Anna, *Mamo, Tato, bawmy się. Gry i zabawy dla rodziców i dzieci od lat 3 do 7*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2003.
28. *Karty dialogowe do gier rozwijających wyobraźnię i kreatywność*, pod redakcją Roberta Domania, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2006.
29. Kędzior Elżbieta, *Słów kilka o AGB, KLANZIE i KAP-ie – czyli skąd wzięła się „Kropla”*, „Kropla” 1992, nr 1.

30. „Klanza w Czasie Wolnym. Materiały Metodyczne”, czasopismo Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 2003 – 2005.
31. „Klanza w Edukacji. Materiały Metodyczne”, czasopismo Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 2006.
32. „Klanza w Szkole. Materiały Metodyczne”, czasopismo Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 2003 – 2005.
33. „Klanza w Zabawie i Edukacji Dzieci. Materiały Metodyczne”, czasopismo Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 2003 – 2005.
34. „Kropla”, pismo Ogólnopolskiego Klubu Alternatywnych Pedagogów TWWP, Lublin 1992 – 1994, numery 1 – 8, oraz „Kropla ekologiczna” 1994, wydanie specjalne.
35. Lewandowska Barbara, *Spotkanie z Henrykiem Sienkiewiczem: propozycja zajęć bibliotecznych dotyczących popularyzacji twórczości Sienkiewicza, prowadzonych metodą pedagogiki zabawy*, „Biblioteka w Szkole” 1998, nr 6.
36. Kalinowska Anna, *Łaskotani chrabąszcza wążami. Po zielonym świecie z księdzem Janem Twardowskim* (z płytą CD) oraz *Łaskotani chrabąszcza wążami. Po zielonym świecie z księdzem Janem Twardowskim. Poradnik metodyczny inspirowany poezją ks. Jana Twardowskiego dla nauczycieli religii i nauczycieli przyrody w szkole podstawowej oraz dla prowadzących ścieżkę edukacyjną „edukacja ekologiczna” w szkole podstawowej i gimnazjum*, praca zbiorowa pod redakcją Anny Kalinowskiej i Zbigniewa Barcińskiego, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 2004.
37. *Katalog jubileuszowy Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
38. Kownacka Renata, *Pasowanie na pierwszaka – scenariusze*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2008.
39. Król Agata, *Pedagogika cyrku w edukacji dzieci i młodzieży*, „moj@klanza.org.pl” 2007, nr 1.
40. *Metody aktywizujące w katechezie*, część I, pod red. Zbigniewa Barcińskiego i Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1998.
41. *Metody aktywizujące w katechezie*, część II, pod red. Zbigniewa Barcińskiego, ks. Zbigniewa P. Maciejewskiego, s. Nazarii Nizio i Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1999.
42. *Metody aktywizujące w katechezie*, część III, pod red. Zbigniewa Barcińskiego, ks. Zbigniewa P. Maciejewskiego, s. Nazarii Nizio i Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
43. *Metody aktywizujące w katechezie*, część IV, pod red. Zbigniewa Barcińskiego, ks. Zbigniewa P. Maciejewskiego, s. Nazarii Nizio i Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1999.
44. *Metody aktywizujące w katechezie. Scenariusze tematyczne. Dekalog*, pod red. Zbigniewa Barcińskiego i o. Marka Kosacza OP, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
45. *Metody aktywizujące w katechezie. Scenariusze tematyczne. Postaci biblijne i święci*, pod red. Zbigniewa Barcińskiego i s. Anuarity Tutki OSB, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
46. „moj@klanza.org.pl”, kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin, r. zał. 2007 (wydawany wyłącznie w formie elektronicznej).
47. *Muzyczna pedagogika*, oprac. Krzysztof Górski, „Credo” 1991, nr 4.
48. Noga Ewa, *Delfin. Trening umiejętności poznawczych. Rozgrzewka*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2004.
49. Noga Ewa, Wasilak Anna, *Stare i nowe zabawy podwórkowe*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.
50. *O znaczeniu pedagogiki zabawy albo: czy zabawa jest związana z moralnością?* (wywiad z Ulrichem Baerem), „Grupa i Zabawa” 1997, nr 3.

51. *Pedagogiczne inicjatywy KLANZY w latach 1995 – 2005*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2005.
52. *Pedagogika fascynacji. Wywiad z Udo Unglaublich i Ilją Landsberg, pedagogami cyrku* (wstęp: Agnieszka Kawka), „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 2.
53. *Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej* pod redakcją Elżbiety Kędzior Niczyporuk, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2006.
54. *Poprzez lekturę i zabawę ku wartościom. Lekcje języka polskiego w szkole podstawowej i gimnazjum*, praca zbiorowa pod redakcją Grażyny Wiśniewskiej, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2001.
55. Reichel Gusti, Rabenstein Reinhold, Thanhoffer Michael, *Grupa i ruch. Metody relaksacyjne – Taniec twórczy – Sport zespołowy – Gry i zabawy integrujące*, AGB – CAK, Warszawa 1997.
56. *Rok liturgiczny. Scenariusze katechez z wykorzystaniem metod aktywizujących. Część I*, praca zbiorowa pod redakcją Zbigniewa Barcińskiego, Agnieszki Szajdy, Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2003.
57. *Rok liturgiczny. Scenariusze katechez z wykorzystaniem metod aktywizujących. Część II*, praca zbiorowa pod redakcją Zbigniewa Barcińskiego, Agnieszki Szajdy, Justyny Wójcik, Wydawnictwo KLANZA Lublin 2004.
58. Skonieczna Grażyna E., *Czy to jest tylko zabawa?*, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 7.
59. Storms Ger, *Gry przy muzyce*, Oficyna Wydawnicza AKADEMOS, Poznań 1991.
60. Storms Ger, *100 nowych gier muzycznych*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1999.
61. Thanhoffer Michael, Reichel René, Rabenstein Reinhold, *Nauczanie kreatywne. Część 1. Podstawy i metody nauczania całościowego*, PSPZ KLANZA, Lublin 1997.
62. Thanhoffer Michael, Reichel René, Rabenstein Reinhold, *Nauczanie kreatywne. Część 2. Uczniowie – nauczyciele – rodzice*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1998.
63. Tomczak Hubert, *Jak to robią w Austrii*, „Credo” 1991, nr 2.
64. Vopel Klaus W., *Poradnik dla prowadzących grupy: teoria i praktyka zabaw interakcyjnych*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2004.
65. Walczewska-Klimczak Grażyna, *Czy pedagogika zabawy potrzebna jest bibliotekarzom?*, „Poradnik Bibliotekarza” 1999, nr 3.
66. Walczewska-Klimczak Grażyna, *Pedagogika zabawy, czyli radość współdziałania*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1995, nr 10.
67. Weiser Bernhard, Heiligenbrunner Erich, Rabenstein Reinhold, *Tańce i zabawy dla grupy* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
68. *Wędrowna i skuteczna*, oprac. Krzysztof Górski, „Credo” 1991, nr 3.
69. Wiertsema Huberta, *100 gier ruchowych*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1999.
70. Wilamowska Ewa, Walczak Joanna, *Czarodziejskie bajki. Scenariusze zajęć do programu profilaktyczno-wychowawczego o charakterze biblioterapeutycznym dla klas I – III szkoły podstawowej*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2005.
71. Wimmer Toni, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Doświadczenia osobiste*, „Grupa i Zabawa” 1998, nr 2.
72. Wiśniewska Grażyna, *Uczyć polskiego, bawiąc i wychowując: propozycja metodyczna dla szkoły podstawowej i gimnazjum*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 1999.
73. Wójcik Izabela, Wójcik Justyna, *Jak Dawid tańczyć chęć. Tańce integracyjne oparte na fabule biblijnej* (z kasetą MK lub płytą CD), Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2003.
74. *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Wybór tekstów drukowanych w „Kropli” w latach 1992 – 1994*, wybór i redakcja Elżbieta Kędzior-Niczyporuk, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2003.
75. *Zabawy z chustą* pod redakcją Anny Wasilak, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2002.

76. Zaorska Zofia, *Dodać życia do lat. Materiały metodyczne ułatwiające organizację różnych form aktywności wśród osób starszych oraz w grupach wielopokoleniowych*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
77. Zaorska Zofia, *Pedagogika zabawy – inny styl wychowania*, „Credo” 1991, nr 2.
78. Zaorska Zofia, *Jak pracować z grupą. Część I. Charakterystyka grupy*, „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 1.
79. Zaorska Zofia, *Jak pracować z grupą. Część II. Etapy pracy z grupą*, „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 2.
80. Zaorska Zofia, *Jak pracować z grupą. Część III. Lider grupy jako animator*, „moj@klanza.org.pl” 2008, nr 3. Następne części w przygotowaniu.
81. Zaorska Zofia, *Pedagogika zabawy*, „Edukacja i Dialog” 1993, nr 1.
82. Zaorska Zofia, *Sztuka zabawy*, „Carpe diem” 1998, nr 4.
83. Zaorska Zofia, *Tło teoretyczne pedagogiki zabawy*, „Grupa i Zabawa” 1995, nr 1.
84. Zaorska Zofia, *Z pamiętnika animatorki*, „Credo” 1991, nr 4.
85. Zaorska Zofia, Sarzyńska Ewa, *Warsztat jako forma kształcenia dorosłych (Na przykładzie działalności Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA)*, (w:) *Edukacja dorosłych. Teoria i praktyka w okresie przemian*, pod red. Jana Sarana, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000.

Elżbieta Kędzior-Niczyporuk – pedagog, członek założyciel Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, inicjatorka, współzałożycielka i redaktor naczelna w l. 1992–1994 „Kropki”, pierwszego w Polsce czasopisma poświęconego pedagogice zabawy, współzałożycielka i redaktor naczelna w l. 1995–2002 kwartalnika „Grupa i Zabawa”, założycielka i redaktor naczelna (od 2007 r.) kwartalnika elektronicznego „moj@klanza.org.pl”, autorka publikacji z zakresu pedagogiki zabawy, redaktor książek „Wprowadzenie do pedagogiki zabawy” oraz „Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej”, a także polskiego wydania publikacji austriackich pedagogów „Nauczanie kreatywne”.